

Bölüm 21

ENGELLİ BİREYE PSİKOLOJİK YAKLAŞIM

Nurhan BİNGÖL¹

Serap CANLI²

Ayşe Saba YALÇIN³

GİRİŞ

Engelli olma, genel olarak, bireylerin bir yetersizlik ile gelişim özelliklerine bağlı olarak kişinin gelişim görevlerini gerçekleştirememesi, rollerini yerine getirememesi durumudur.

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)'ne göre, engellilik kavramı, "bir insan için normal kabul edilen bir şekilde vücuttan beklenen normal aktivitelerin yerine getirilmesindeki herhangi bir kısıtlama"dır.¹ Geçmiş yıllarda engellilik oranı gelişmiş ülkeler için %10, gelişmekte olan ülkeler için %12 dir ve tüm dünyada 500 milyon engelli bulunmaktadır.² Son veriler 1 milyardan fazla bireyde çeşitli engellilik durumları bulunmaktadır.³ Türkiye Özürlüler Araştırması (2002) raporuna göre engellilik sıklığı, erkeklerde %11.1, kadınlarda ise %13.45'dir.⁴ Nüfus ve Konut Araştırması 2011 verilerine göre, engelli olma durumu, nüfus içinde 6-7 milyon arasında olup, en az bir engeli olan 2 milyon 85 bin erkek ve 2 milyon 792 bin kadın bulunmaktadır.⁵

Engellilik doğuştan veya sonradan yaşanan hastalık, kaza gibi çevresel etkiler ile meydana gelebilir. Düşük eğitim düzeyi, düşük sosyal güvenlik olanakları, kötü gelir gibi durumlar⁴ ve sağlık için risk yaratabilir.⁶ Engellilik konusunda birey uygun bir psikolojik yaklaşım ile engelin hiçbir konuda önemli olmadığına inandığında yaşamını mutlu ve başarılı bir kişi olarak sürdürebilir. Engelli bireyi tanımak, sorunları ile baş etme stratejilerinin neler olduğunu ortaya koymak önemlidir.

1 Öğr. Gör. Ankara Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, nbingol@ankara.edu.tr

2 Öğr. Gör. Dr. Ankara Üniversitesi Haymana Meslek Yüksekokulu, seunal@ankara.edu.tr

3 Öğr. Gör. Psk. Dr. Ankara Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, syalcin@ankara.edu.tr

Ruhsal, duygusal engelli bireyler ve aileleri günlük yaşamda hem rahatsızlıkları hem de sosyal çevrede yaşadıkları kimi yaşantılar sonucu az ya da çok şiddette stres yaşamaktadırlar. Stresle baş edebilmelerinde, engelli bireyler ile empatik iletişim kurmak, karşıdaki kişinin penceresinden bakarak onları anlamaya çalışmak, önemlidir. Olumlu ve sabırlı olabilmek, kendini iyi hissetmede önemlidir.

Sağlık çalışanları, engelli çocuğu/bireyi olan ailelerin negatif duygularını azaltarak, aile merkezli destek sağlamak ve iletişimde annenin yükünü azaltmak için diğer aile üyelerinin farkındalığını arttıran bütüncül eğitimsel programların yapılmasına rehberlik edebilir. Toplum olarak çocuğu/bireyin engeline odaklanmak yerine yapabileceklerine dikkat ederek sorunları çözmesine destek olmak doğru bir yaklaşım olabilir.

KAYNAKLAR

1. WHO (1980). International Classification of Impairments, Disabilities and Handicaps. Geneva: World Health Organisation, s. 28. (10/01/2020 tarihinde https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/41003/9241541261_eng.pdf?sequence=1 adresinden ulaşılmıştır).
2. WHO (1998). The World Health Report 1998 Life in the 21st century A vision for all Report of the Director-General. (10/01/2020 tarihinde <https://apps.who.int/iris/handle/10665/42065> adresinden ulaşılmıştır).
3. DSÖ (2011). Dünya Engellilik Raporu. (10/01/2020 tarihinde <https://static.ohu.edu.tr/uniweb/media/portallar/engelsizuniversite/duyurular/1345/diwnu3i5.pdf> adresinden ulaşılmıştır).
4. Türkiye Özürlüler Araştırması. (2002). T. C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Özürlüler İdaresi Başkanlığı. (10/01/2020 tarihinde <http://eski.bingol.edu.tr/media/225884/15TuRKiYE-oZuRLuLER-ARAsTiRMASi.pdf> adresinden ulaşılmıştır).
5. Nüfus ve Konut Araştırması. (2011). (10/01/2020 tarihinde <https://ailevecalisma.gov.tr/media/5677/nufus-ve-konut-arastirmasi-engellilik-arastirma-sonuclari.pdf> adresinden ulaşılmıştır).
6. Özcebe, H. (2008). Halk Sağlığı ve engellilik Yaklaşımı. *Engelli Dostu Belediye Sempozyumu 27 Mayıs 2008*. Hacettepe Üniversitesi Tıp fakültesi Halk Sağlığı Ana Bilim Dalı ve Keçiören Belediyesi İşbirliği İle düzenlenen Sempozyum Kitapçığı. Ankara. 1-15.
7. Yalçın, S. (2018). *Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik*. Ankara. Songür Eğitim Hizmetleri.
8. Barlow, J., Powell, L., Gilchrist, M. The influence of the Training and Support Programme on the Self-Efficacy and Psychological Well-Being of Parents of Children with Disabilities: A controlled trial. *Complementary Therapies in Clinical Practice*, 2006. 12: 55-63.
9. Dereli, F., & Okur, S. Engelli Çocuğa Sahip Olan Ailelerin Depresyon Durumunun Belirlenmesi. *Yeni Tıp Dergisi*, 2008. 25: 164-168.
10. Scharer, K., Colon, E., Moneyham, L., Hussey, J., Tavakoli, A., & Shugart, M. A. Comparison of Two Types of Social Support for Mothers of Mentally Ill Children. *JCAPN*, 2009. 22: 86-98.
11. Uğuz, Ş., Toros, F., İnanç, B. Y., & Çolakkadıoğlu, O. Zihinsel ve/veya Bedensel Engelli Çocukların Annelerinin Anksiyete, Depresyon ve Stres Düzeylerinin Belirlenmesi. *Klinik Psikiyatri*, 2004. 7: 42-47.
12. Bumin, G., Günel, A., & Tükel, Ş. Anxiety, Depression and Quality of life in Mothers of Disabled Children. S. D. Ü. *Tıp Fak. Derg.*, 2008. 15: 6-11.
13. Bilgin, S., & Gozum, S. Reducing Burnout in Mothers with Intellectually Disabled Child: An Education Programme. *Journal of Advanced Nursing*, 2009. 65: 2552-2561.

14. Fen Gau, S. S., Chiu, Y. N., Soong, W. T., & Lee, M. B. Parental Characteristics, Parenting Style, and Behavioral Problems Among Chinese Children with Down Syndrome, Their Siblings and Controls in Taiwan. *J Formos Med Assoc*, 2008. 107: 693- 703.
15. Firat, S., Diler, R. S., Avci, A., & Seydaoglu, G. Comparison of Psychopathology in the Mothers of Autistic and Mentally Retarded Children. *J Korean Med Sci*, 2002. 17: 679-85.
16. Mirza, I., Tareen, A., Davidson, L. L., & Rahman, A. Community Management of İntellectual Disabilities in Pakistan: A Mixed Methods Study. *Journal of Intellectual Disability Research*, 2009. 53: 559-570.
17. Tsai, S. M., & Wang, H. H. The relationship Between Caregiver's Strain and Social Supprt Among Mothers with İntellectually Disabled Children. *J Clin Nurs*, 2009. 18: 539-48.
18. Taanila, A., Syrjala, L., Kokkonen, J., & Jarvelin, M. R. (2002). Coping of Parents with Physically and/or İntellectually Disabled Children. *Child: Care, Health & Development*, 28: 73-86.
19. Sen, E., & Yurtsever, S. Difficulties Experienced by Families with Disabled Children. *JSPN*, 2007. 12: 238-252.
20. Çetinkaya, Z., & Öz, F. Serebral Palsili Çocuğu olan Annelerin Bilgi Gereksinimlerinin Karşılmasına Planlı Bilgi Vermenin Etkisi. *C.Ü. HYO Derg.*, 2000. 4(2): 44-51.
21. Burcu, E. Üniversitede Okuyan Özürlü Öğrencilerin Sorunları: Hacettepe-Beytepe Kampüsü Öğrencileri Örneği. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 2002. 19 (1), s. 85-86.
22. Taylor, S. (1999). Health, illness and Medicine. *Sociology: Issues and Debates*. London: MacMillan Press, s. 263-264.
23. Siebers, T. (2001). Disability in Theory: from Social Constructionism to the New Realism of the Body. *American Literary History*, 13 (4), , s. 737-754.
24. Arıkan, Ç. Sosyal Model Çerçevesinde Engelliliğe Yaklaşım. *Ufku Ötesi Bilim Dergisi*, 2002. 2 (1), s. 12-21.
25. Gökcan, K. Özürlü Çocuğa Sahip Ailelerin Psiko-Sosyal Durumu ve Özürlü Çocukların Yaşam Becerilerinin Geliştirilmesi. *Sosyal Hizmet Dergisi*. Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayını, 2008. s. 42.
26. Karataş, K. Özürlülere Yönelik Ayrımcılık ve Ayrımcılıkla Savaşım. *Ufku Ötesi Bilim Dergisi*, 2002. 2 (1), s. 1-10.
27. Pesaran, M. H. (1987). *The Limits to Rational Expectations*, Oxford, U.K, Basic Blackwell.
28. Kaynak, T. Organizasyonel Davranış, *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Yayınları*, İstanbul, 1990 , s. 78.
29. Genç, Y., & Çat, G. Engellilerin İstihdamı ve Sosyal İçerme İlişkisi. *Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Akademik İncelemeler Dergisi (Journal of Academic Inquiries)*, 2013. 8(1), s. 331-358.
30. Sayar, K., Güzelhan, Y., Solmaz, M., Özer, Ö.A., Öztürk, M., Acar, B., & Arıkan, M. Anger Attacks in depressed Turkish outpatients, *Annals of Clinical Psychiatry*. 2000. 12(4), s. 213-218.
31. Burcu, E. Engelli Gençlik ve Sosyal Riskler, *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 2013. yıl:1, cilt 1, sayı 2, s. 32-45.
32. Armitage, B. J. (1983). *A Survey of Housing Physical Disability and the Role of Local Authorities*, London: SHELTER- National Campaign for the Homeless.
33. Özyürek, M. Tutumlar ve Engellilere Yönelik Tutumların Değiştirilmesi. Ankara: *Karatepe Yayınları*, 2000. s. 6.
34. Finkelstein, V. (1987). *Disabled people and our Culture Development*. London Disability Arts Forum, 8, Published in DAIL.
35. Bilge, A., Genç, Ekti, R., & Nişli.İ. Toplumsal Bir Sorun Olan Engellilik ve Hemşirelik Yaklaşımı. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 2005. Cilt:21, sayı:2, s.181-190.